

О. А. Бобось,
к. вет. н., здобувач наукового ступеня доктора наук з "Публічного управління
та адміністрування", ВНЗ "Міжрегіональна Академія Управління персоналом"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-1827-5640>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.18.206

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

O. Bobos,
PhD in Veterinary Sciences, Doctoral candidate,
University "Interregional Academy of Personnel Management"

PROTECTION OF CONSUMER RIGHTS IN THE GLOBAL ECONOMIC SPACE:
CHALLENGES OF GLOBALIZATION AND TRANSNATIONAL BUSINESS

Автором досліджено проблеми викликів, з якими стикаються споживачі у глобальному економічному просторі через зростання глобалізації та транснаціонального бізнесу. Виявлені, негативні аспекти, пов'язані з різними правовими стандартами, недостатньою інформованістю та небезпекою обману під час покупок. Зосереджуючись на захисті прав споживачів, стаття висвітлює можливі шляхи покращення ситуації шляхом співпраці міжнародних організацій, урядів та громадськості. Крім того, є корисним джерелом для розуміння складності захисту прав споживачів у сучасному світі та можливостей для забезпечення їхньої безпеки та довіри. Розглядаються причини та наслідки глобалізації та транснаціонального бізнесу на права споживачів. Підкреслені, різні сфери, де споживачі можуть стикатися з проблемами, такими як електронна комерція, кібербезпека, якість продукції, реклама та інформаційний доступ. Також розглядається роль міжнародних організацій та урядових регуляторів у вирішенні цих проблем. З'ясовані, можливі шляхи покращення захисту прав споживачів у глобальному економічному просторі. Зокрема, зазначаються важливість узгодження міжнародних стандартів, розвиток ефективних механізмів альтернативного врегулювання спорів, підвищення свідомості споживачів та активна участь їх у прийнятті рішень. Отже, важливість розвитку етичного бізнесу та врахування інтересів вразливих груп споживачів, таких як діти, літні люди та особи з інвалідністю. Підкреслення необхідності співпраці різних зацікавлених сторін, щоб забезпечити ефективний захист прав споживачів у глобальному масштабі. Дослідження реальних викликів та пропозиції конкретних заходів можуть послужити основою для розробки стратегій та політик, спрямованих на створення більш безпечного та довірчого споживчого середовища.

The author investigated the challenges faced by consumers in the global economic space due to the growth of globalization and transnational business. Identified negative aspects related to different legal standards, lack of awareness and the risk of fraud during purchases. Focusing on the protection of consumer rights, the article highlights possible ways to improve the situation through the cooperation of international organizations, governments and the public. In addition, it is a useful resource for understanding the complexity of protecting consumer rights in today's world and the opportunities to ensure their safety and trust. The causes and consequences of globalization and transnational business on consumer rights are considered. Different areas where consumers may face problems are highlighted, such as e-commerce, cyber security, product quality, advertising and information access. The role of international organizations and government regulators in solving these problems is also considered. Possible ways to improve the protection of consumer rights in the global economic space are clarified. In particular, the importance of harmonizing international standards, developing effective mechanisms for alternative dispute resolution, raising consumer awareness and their active participation in decision-making are noted. Hence, the importance of developing ethical business and taking into account the interests of vulnerable groups of consumers, such as children, the elderly and persons with disabilities. Emphasizing the need for cooperation

between various stakeholders to ensure effective protection of consumer rights on a global scale. Researching real challenges and proposing specific measures can serve as a basis for developing strategies and policies aimed at creating a safer and more trusting consumer environment.

Ключові слова: захист прав споживачів, глобальний економічний простір, глобалізація, транснаціональний бізнес, міжнародні угоди, міжнародні організації, стандарти захисту прав.

Key words. consumer rights protection, global economic space, globalization, transnational business, international agreements, international organizations, rights protection standards.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми полягає у визначенні та обґрунтуванні основних негативних аспектів, з якими стикаються споживачі у глобальному економічному просторі через зростання глобалізації та транснаціонального бізнесу. Глобалізація та міжнародна торгівля відкривають нові можливості для споживачів, проте разом з тим виникають виклики та загрози, які впливають на їхні права, безпеку та довіру до ринкових процесів. Постановка проблеми допомагає усвідомити основні виклики та напрямки дій, спрямовані на покращення захисту прав споживачів у глобальному економічному просторі. Розв'язання цих проблем передбачає спільні зусилля країн, міжнародних організацій, бізнесу та громадськості з метою забезпечення справедливого, безпечного та довірчого середовища для споживачів у всьому світі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі аспекти проблеми ролі захисту прав споживачів у глобальному економічному просторі: виклики глобалізації та транснаціонального бізнесу досліджували такі науковці, як: Є. Білоусов, К. Жиленко, Н. Мешко, В. Кокоріна та інші.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз та обґрунтування викликів, з якими стикаються споживачі у глобальному економічному просторі через зростання глобалізації та транснаціонального бізнесу та висвітлення можливих шляхів покращення захисту їх прав.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Захист прав споживачів у глобальному економічному просторі стає все більш важливим у контексті зростаючої глобалізації та розвитку транснаціонального бізнесу. Глобалізація означає посилення економічних, соціокультурних та політичних зв'язків між країнами, що веде до збільшення обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій. Доречно зазначити, що розвиток транснаціональних корпорацій, які діють за межами національних кордонів, створює нові виклики для захисту прав споживачів.

Необхідно звернути увагу, що на думку вченого Є. Білоусова [1, с. 12—20], існують основні виклики для захисту прав споживачів у глобальному економічному просторі:

— культурні різниці: різні країни мають власні норми, цінності та правила, які стосуються прав споживачів. Такі культурні різниці можуть впливати на сприйняття прав споживачів та підходи до їх захисту;

— різні правові стандарти: кожна країна має власну систему права, і стандарти захисту прав споживачів можуть значно відрізнятися в різних країнах. Це може створювати проблеми для споживачів, які користуються послугами або товарами, що походять з інших країн;

— перетин кордонів: у глобальному світі споживачі можуть придбати товари або послуги в іншій країні через Інтернет або туризм. Це ускладнює процес вирішення спорів і захисту прав споживачів;

— транснаціональні корпорації: діяльність транснаціональних компаній може мати значний вплив на права споживачів. Вони можуть використовувати різні підходи до захисту прав споживачів у різних країнах або зловживати своїм статусом, уникаючи відповідальності за порушення прав;

— брак координації: багато міжнародних організацій і угод фокусуються на економічних аспектах глобалізації, а не на захисті прав споживачів. Це може призводити до недостатньої координації зусиль в цьому напрямку.

Важливо також зазначити, як реагувати на ці виклики:

— міжнародне співробітництво: країни повинні співпрацювати для створення спільних стандартів і механізмів захисту прав споживачів;

— розвиток універсальних правил: створення універсальних правил, які б застосовувались у всіх країнах, спростить захист прав споживачів та уникнення двоїстих стандартів;

— взаємне визнання стандартів: країни можуть встановлювати взаємне визнання стандартів і сертифікацій, щоб забезпечити вищий рівень захисту прав споживачів при міжнародній торгівлі;

— зміцнення ролі міжнародних організацій: міжнародні організації повинні активніше займатись питаннями захисту прав споживачів і сприяти координації зусиль у цьому напрямку;

— підвищення свідомості споживачів: важливо підвищувати свідомість споживачів про їхні права та способи захисту, що допоможе збільшити їх активну участь у процесах захисту [4, с. 224].

Отже, захист прав споживачів у глобальному економічному просторі потребує спільних зусиль країн, міжнародних організацій та самих споживачів. Вирішення цих викликів може покращити становище споживачів у світі та сприяти стабільному розвитку глобального економічного простору.

Варто наголосити, що країни можуть укладати міжнародні угоди про захист прав споживачів та згуртовуватись навколо встановлення мінімальних стандартів захисту. Наприклад, розвивати угоди, спрямовані на боротьбу з обманливою рекламою, ненадійною продукцією, а також забезпечувати відшкодування споживачам у разі порушення прав.

Важливо підтримувати і розвивати роль міжнародних організацій, таких як Всесвітня організація охорони прав споживачів (Consumer International) та Європейська спілка споживачів (BEUC), які представляють і захищають права споживачів на міжнародному рівні.

Крім цього, забезпечення доступу споживачів до інформації про продукти та послуги допоможе зробити свідомий вибір і уникнути шахрайства. Важливо підтримувати і розвивати міжнародні інформаційні платформи та ресурси. Забезпечення захисту персональних даних споживачів є важливим аспектом у глобальному цифровому середовищі. Міжнародні стандарти щодо обробки та зберігання даних споживачів допоможуть запобігти можливим зловживанням.

Важливо активно залучати громадські організації та незалежних експертів у процеси визначення політик і стандартів захисту прав споживачів. Їхні думки та пропозиції можуть враховуватись при прийнятті рішень. Важливо створювати механізми міжнародної співпраці та обміну інформацією між урядами та відповідними органами для ефективного виявлення та реагування на порушення прав споживачів. Освіта споживачів про їхні права і можливі шляхи захисту є ключовим елементом. Важливо розвивати освітні програми та інформаційні кампанії для підвищення свідомості споживачів. Забезпечення доступу до правової підтримки споживачам, які стикаються з проблемами, сприяє їхньому вирішенню та відшкодуванню [7, с. 145—147].

Варто не забувати, що загальносвітовий захист прав споживачів — це завдання, яке потребує спільних зусиль урядів, міжнародних організацій, громадськості та самого бізнесу. Тільки спільними зусиллями можна забезпечити справедливі та безпечні умови для споживачів у глобальному економічному просторі.

Крім цього, розвиток ефективних механізмів альтернативного врегулювання спорів, таких як медіація та арбітраж, може сприяти швидкому та вигідному вирішенню спорів між споживачами і підприємствами з різних країн.

Важливо розвивати системи моніторингу для виявлення порушень прав споживачів у глобальному масштабі. Такі системи допоможуть оперативна реагувати на проблеми та здійснювати контроль за дотриманням стандартів.

Урядові регуляторні органи різних країн можуть співпрацювати та обмінюватись інформацією для ефективного виявлення та припинення міжнародних порушень прав споживачів.

Отже, країни можуть вживати заходів для заборони обмежуючих практик, таких як дискримінація за національністю або обмеження вибору товарів та послуг для споживачів, які проживають за межами їхньої країни.

Особливу увагу слід звернути на захист прав споживачів, які належать до вразливих груп, таких як діти, літні люди, особи з інвалідністю. Розвиток спеціальних заходів для їхнього захисту є важливим завданням. Підтримка та просування етичного бізнесу сприяє ство-

ренню більш відповідального та свідомого підходу до виробництва і споживання товарів та послуг. Країни можуть співпрацювати з міжнародними організаціями та експертами для розробки рекомендацій та стандартів з питань захисту прав споживачів.

Доречно зазначити, щоб досягти успіху в захисті прав споживачів у глобальному економічному просторі, необхідно брати до уваги складність і різноманітність цього завдання. Це потребує співпраці між країнами, міжнародних організацій, бізнесу та цивільного суспільства. Ціль — забезпечити вищий рівень захисту прав споживачів у всьому світі, незалежно від того, де вони здійснюють свої покупки [2].

Отже, з огляду на зростаючу популярність електронної комерції, важливо забезпечити кібербезпеку і захист особистих даних споживачів. Країни повинні працювати разом, щоб розробити міжнародні стандарти щодо кібербезпеки та електронних трансакцій.

Важливо зазначити, що електронне урядування може спростити процеси захисту прав споживачів, забезпечуючи доступність онлайн-послуг, які дозволяють споживачам звертатись за допомогою та звертати скарги до відповідних органів. Контроль за правдивістю та етичністю рекламних матеріалів є важливим аспектом захисту прав споживачів. Міжнародне співробітництво для контролю реклами може забезпечити чесну інформацію споживачам. Забезпечення ясного та чесного етикетування продуктів може сприяти свідомому вибору споживачами. Міжнародні стандарти та символи можуть спростити розуміння характеристик продуктів [3].

Підтримка активної участі споживачів у процесі прийняття рішень та розвитку політик забезпечить збалансовану інтереси споживачів та підприємств. Підприємства, особливо транснаціональні, повинні дотримуватись високих стандартів етики та відповідальності перед споживачами. Заохочення бізнесу до збільшення своєї соціальної відповідальності допоможе створити більш справедливе і стійке економічне середовище.

Слід додати, що глобальна економіка постійно змінюється, і важливо відстежувати нові тренди, що можуть впливати на права споживачів. Прийняття гнучкої та адаптивної політики захисту прав споживачів дозволить ефективно реагувати на змінюючись обставини [6].

Варто зауважити, що захист прав споживачів у глобальному економічному просторі — це складне завдання, яке потребує багатостороннього підходу та активної співпраці різних зацікавлених сторін. Ідея створення глобальних стандартів, розвиток ефективних механізмів врегулювання спорів та посилення свідомості споживачів сприятимуть створенню більш справедливого та стійкого глобального економічного ландшафту для всіх.

Крім того, захист прав споживачів у глобальному економічному просторі — це важлива справа, особливо з урахуванням зростаючої глобалізації та транснаціонального бізнесу. Це стає складним завданням через різницю у правових стандартах, культурних нормах та різних підходах до захисту прав у різних країнах [5, с. 314].

Доцільно визначити, основні виклики, з якими стикаються споживачі у світі, це:

— небезпека шахрайства та обману при купівлі товарів і послуг через Інтернет;

— різні стандарти якості та безпеки продукції, що може впливати на здоров'я та безпеку споживачів;

— відсутність єдиної системи регулювання та вирішення спорів, коли торгівля перетинає кордони країн;

— недостатня інформованість споживачів про їхні права та шляхи захисту;

— стале зростання глобальних корпорацій, які можуть уникати відповідальності та порушувати права споживачів у країнах з менш жорсткою регуляторною системою.

Для ефективного захисту прав споживачів потрібно:

— узгоджувати міжнародні стандарти та угоди з прав споживачів;

— підтримувати активну співпрацю між різними країнами та міжнародними організаціями;

— забезпечувати доступну та зрозумілу інформацію про права споживачів та процеси захисту;

— створювати ефективні механізми вирішення спорів, включаючи альтернативні шляхи врегулювання;

— залучати громадські організації та представників споживачів до процесів прийняття рішень та контролю дотримання прав [1, с. 18].

Отже, захист прав споживачів — це важлива складова сталого розвитку глобальної економіки. Це допоможе забезпечити довіру споживачів до товарів і послуг, підвищить якість життя та стимулюватиме здорову конкуренцію на ринках. Коли споживачі знають, що їхні права захищені, вони можуть більш впевнено здійснювати свої покупки та користуватися послугами, сприяючи зростанню економіки та довірі міжнародних стосунків.

ВИСНОВОК

Проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що захист прав споживачів у глобальному економічному просторі є надзвичайно важливим завданням, особливо в контексті зростаючої глобалізації та транснаціонального бізнесу. Глобалізація відкриває безліч можливостей для споживачів, але також ставить перед ними нові виклики, пов'язані з різними правовими системами, культурними різницями та недостатньою координацією між країнами.

Ефективний захист прав споживачів вимагає спільних зусиль від урядів, міжнародних організацій, бізнесу та громадськості. Міжнародні угоди та стандарти, розвиток альтернативних механізмів врегулювання спорів, підвищення свідомості споживачів та залучення громадських організацій — це лише деякі з інструментів, які можуть сприяти досягненню мети.

Таким чином, забезпечення адекватного захисту прав споживачів в глобальному економічному просторі є ключовим фактором для створення довіри, сталого розвитку економіки та зміцнення міжнародних відносин. Це допоможе забезпечити більш безпечні та справедливі умови для споживачів незалежно від їх місця проживання та сприятиме побудові більшості залученого та справедливого глобального економічного ландшафту.

Література:

1. Білоусов Є. М. Глобалізаційні виклики та їх подолання в контексті забезпечення економічної безпеки держави. URL: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Bilousov.pdf> (дата звернення 23.08.2023).

2. Жиленко К., Мешко Н. Глобалізаційні доміанти розвитку бізнес-діяльності. Міжнародна економічна

політика. 2019 р. № 2 URL: http://iepjournal.com/journals/31/2019_2_Zhilenko_Meshko.pdf (дата звернення 23.08.2023).

3. Кокоріна В. І. Основні тенденції розвитку форм міжнародного бізнесу в умовах глобалізації. Ефективна економіка. № 6 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205> (дата звернення 23.08.2023).

4. Мазаракі А. А. Виклики глобалізації XXI ст. та стратегія соціально-економічного відродження України: матеріали Міжнар. наук. — практ. конф. Київ, 2016 р. С. 224.

5. Михайлишин Л. І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект. Вінниця, 2016 р. С. 314.

6. Мохова Ю.Л. Державні механізми розвитку електронного урядування в умовах цифрових трансформацій України. Миколаїв, 2021р. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Disertatsiya-5.pdf>

7. Савич В.О. Погляди гіперглобалістів на сучасний розвиток економіки та політики. С. 145-149 URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3187/Savych.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

References:

1. Bilousov, Y.M. (2018), "Globalization challenges and their overcoming in the context of ensuring the economic security of the state", available at: <https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Bilousov.pdf> (Accessed 23 August 2023).

2. Zhilenko, K. and Meshko, N. (2019), "Globalization dominants in the development of business activities", International economic policy. vol. 2, available at: http://iepjournal.com/journals/31/2019_2_Zhilenko_Meshko.pdf (Accessed 23 August 2023).

3. Kokorina, V. I. (2019), "The main trends in the development of forms of international business in the conditions of globalization", Efficient economy vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1205> (Accessed 23 August 2023).

4. Mazaraki, A. A. (2016), Vyklyky hlobalizatsii XXI st. ta stratehiia sotsialno-ekonomichnoho vidrozhennia Ukrainy: materialy Mizhnar. nauk.— prakt. Konf [Challenges of globalization of the 21st century. and the strategy of socio-economic revival of Ukraine: materials of the International science — practice conf], Kyiv, Ukraine.

5. Mykhailyshyn, L.I. (2016), Transnatsionalizatsiia svitovoi ekonomiky: innovatsiyni aspekt [Transnationalization of the world economy: an innovative aspect], Vinnytsia, Ukraine.

6. Mokhova, Yu. L. (2021), "State mechanisms for the development of electronic governance in the conditions of digital transformations of Ukraine", Ph.D. Thesis, Public Administration, Mykolaiv, Ukraine, available at: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Disertatsiya-5.pdf> (Accessed 23 August 2023).

7. Savych, V.O. (2009), "Views of hyperglobalists on the modern development of economy and politics", Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova, vol. 9, pp. 145-149, available at: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3187/Savych.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 23 August 2023).

Стаття надійшла до редакції 31.08.2023 р.